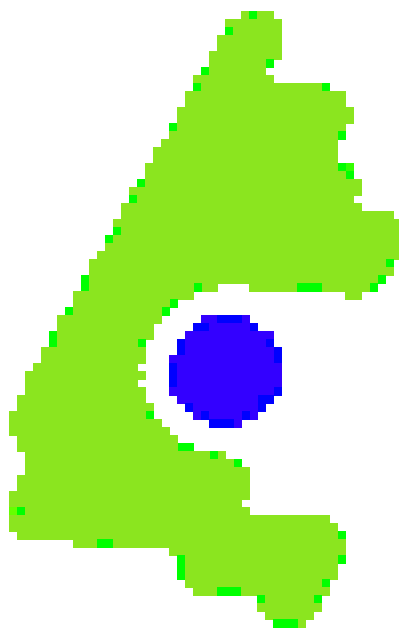

DUURZAAM DIGITAAL 2.0

Beleidsplan Waterlands Archief

2015 – 2017

ISW/ WA Purmerend september 2014

Voorwoord	3
1. PROFIEL	4
2. UITGANGSPOSITIE	5
3. DOELSTELLINGEN 2015-2017	9
Uitbreiding digitale dienstverlening en interactiviteit	9
Verbreiding publieksactiviteiten en samenwerking	11
Werken aan duurzame digitale opslag en toegankelijkheid	13
4. FINANCIËLE GEVOLGEN	15

VOORWOORD

De manier waarop het publiek de archiefdienst benadert is snel aan het veranderen. Het bezoek aan de fysieke studiezaal loopt terug, het aantal website bezoeken neemt met sprongen toe. Steeds meer informatie is online beschikbaar en op ieder moment raadpleegbaar.

Maar raadpleging alleen is niet genoeg. De zogenoemde web 2.0 ontwikkelingen, die samenwerking en interactie mogelijk maken, hebben grote gevolgen voor de wijze waarop informatie wordt gebruikt en hergebruikt. Het publiek maakt niet meer alleen gebruik van de digitaal aangeboden informatie, maar verrijkt deze met relevante informatie die het er zelf aan toe kan voegen.

De maatschappelijke voordelen van deze ontwikkeling voor het publiek zijn groot. Het komt tegemoet aan de nog steeds groeiende belangstelling voor geschiedenis en cultuur.

Voor de archiefdienst biedt dit kansen om het publieksbereik verder te vergroten en te verbreden.

De maatschappelijke relevantie van archieven wordt echter niet alleen bepaald door hun cultuurhistorische waarde als collectief geheugen van de samenleving. Archieven hebben ook een politieke en juridische waarde. Zij stellen de burger in staat het overheidshandelen te controleren en te beïnvloeden. De overheid kan van haar kant middels de door haar gevormde archieven de noodzakelijke transparantie bieden. Maar dan moet de informatie die deze archieven bieden wel betrouwbaar en toegankelijk zijn.

Hoe dit voor elkaar te krijgen in het digitale tijdperk, is een van de grootste uitdagingen waarvoor de archiefsector nu staat. Zo ook het Waterlands Archief.

Fenna Brouwer,
directeur- archivaris

Purmerend, september 2014

1. PROFIEL

Het Waterlands Archief (centrum voor regionaal historisch onderzoek) bestaat sinds 1979 en is de gemeenschappelijke archiefdienst van de bij het Intergemeentelijk Samenwerkingsorgaan Waterland (ISW) aangesloten gemeenten Beemster, Edam- Volendam, Landsmeer, Purmerend, Waterland, Wormerland en Zeevang.

In die hoedanigheid beheert het Waterlands Archief ruim 4,5 km archief van plaatselijke overheden (gemeenten en waterschappen), notarissen, en particuliere instellingen (kerken, bedrijven, stichtingen) en personen. Daarnaast beschikt het Waterlands Archief over een bibliotheek met meer dan 5000 publicaties en een grote hoeveelheid tijdschriften en kranten over de geschiedenis van de regio, een uitgebreide collectie kaarten, prenten en foto's en een groeiende collectie film en geluid. Binnen de archiefsector wordt het Waterlands Archief, met zijn begroting van 1.178.467 euro (2015) en zijn formatie van bijna 10 fte, gerekend tot de middelgrote archiefdiensten.

Het Waterlands Archief is een archiefbewaarpplaats in de zin van de Archiefwet 1995 en ook de hierna genoemde taken zijn verankerd in de wet, dan wel maken deel uit van het overheidsbeleid dat erop gericht is de toegankelijkheid van de archieven en daarmee het publieksbereik te vergroten.

Missie en ambitie

Het Waterlands Archief wil behalve het centrum voor regionaal historisch onderzoek ook kenniscentrum zijn voor de geschiedenis van Waterland. Hierbij streeft het Waterlands Archief naar een zo breed mogelijk maatschappelijk bereik: scholieren, studenten, bewoners, genealogen, amateur- en beroepshistorici, politiek en bestuur, en kritische en rechtzoekende burgers. Om deze doelgroepen beter te bereiken en van dienst te kunnen zijn, werkt het Waterlands Archief zoveel mogelijk samen met alle mogelijke andere cultuurhistorische partners (bibliotheek, archieven, erfgoedinstellingen).

Naast het vervullen van zijn rol als historisch centrum, wil het Waterlands Archief zich de komende jaren ook ontwikkelen tot expertisecentrum voor het duurzaam behoud van digitale informatie voor de aangesloten gemeenten.

Functie en kerntaken

Om deze missie en ambitie te verwezenlijken is de functie (hoofdtak) van het Waterlands Archief gericht zowel op duurzame (digitale) opslag en toegankelijkheid als op het optimaal gebruik van de archieven en collecties. Zo wordt de verantwoordingsfunctie van de gemeentelijke overheidsarchieven gewaarborgd en kan de kennis van de cultuurhistorie van de regio (bij het publiek) verder toenemen.

Deze functie is afgeleid van de wettelijke taak om de neerslag van het overheidshandelen in goede, geordende en toegankelijke staat, duurzaam te beheren en beschikbaar te stellen.

Het primair proces bestaat uit de volgende kerntaken en deeltaken (tussen haakjes):

- collectievorming (inspectie en verwerving gemeentelijke archieven, acquisitie particuliere archieven)
- beheer (materieel beheer, toegankelijk maken door inventarisatie, indexering, digitalisering)
- gebruik en publieksbereik (beschikbaar stellen op studiezaal en via website, educatie, presentatie)

Deze taken staan niet op zich, maar hangen ten nauwste met elkaar samen: zonder een verantwoorde collectievorming, goed beheer en verantwoorde ontsluiting, heeft het WA weinig te bieden en is een breed publieksbereik niet mogelijk.

Naast bovengenoemde primaire taken, zijn er de secundaire taken gericht op het goed laten functioneren van de organisatie zoals beleid, management, bedrijfsvoering, automatisering en facilitaire zaken. Financiën en personeelszaken zijn grotendeels uitbesteed aan derden.

2. UITGANGSPOSITIE

In het beleidsplan 2012-2014 werden als belangrijkste doelstellingen geformuleerd: uitbreiding en verbetering van de digitale dienstverlening; verbreding van educatie en verbetering van presentatie; en werken aan digitale duurzaamheid en toegankelijkheid.

De focus lag daarom op het zoveel mogelijk digitaal beschikbaar stellen van zoekinstrumenten en veel gevraagde bronnen via de website, het bereiken van nieuwe doelgroepen (scholieren en docenten in het voortgezet onderwijs) door educatie en samenwerking, en het samen met de gemeenten voorbereiden van de aansluiting op een gezamenlijk e-depot. In deze beleidsperiode werd verder prioriteit gegeven aan het wegwerken van achterstanden in de ontsluiting van de gemeentelijke archieven.

Welke resultaten zijn tot nu toe, medio 2014, bereikt? En wat zijn nog kritische aandachtspunten?

Resultaten beleidsperiode 2012-2014

Uitbreiding en verbeteren digitale dienstverlening

Behalve het digitaal beschikbaar stellen van zoekinstrumenten, is inmiddels een substantieel deel van de veel geraadpleegde genealogische bronnen gedigitaliseerd en via internet raadpleegbaar. Ook de krantencollectie tot 1945 is digitaal toegankelijk en via de website in te zien. Verder is een begin gemaakt met de digitalisering van de notariële archieven in de regio Waterland. Daarnaast zijn ruim 50.000 afbeeldingen via de Beeldbank online raadpleegbaar. De digitale ontsluiting van deze belangrijke bronnen geschiedt grotendeels door vrijwilligers.

De toegankelijkheid van de archieven is sterk verbeterd door het gestaag toevoegen van digitaal doorzoekbare archieftoegangen op de website en archieven.nl (Mais Flexis). Op dit moment is ongeveer 85% van de bestaande toegangen online raadpleegbaar.

Eind 2013 werd overgegaan op een nieuw digitaal beheersysteem Memorix Maior (Picturae).

Hiermee werd het mogelijk om door middel van één zoekactie tegelijkertijd alle collecties (archieven, bibliotheek, kranten en beeldbank) te doorzoeken.

In verband hiermee is begin 2014 een nieuwe website in gebruik genomen, die ook meer toegesneden is op visuele presentatie voor en interactief zoeken door nieuwe doelgroepen zoals scholieren, studenten en docenten. Ook is een voorzichtig begin gemaakt met de inzet van sociale media als Facebook, Twitter en Pinterest. Dit alles betekent een grote stap vooruit in de digitale dienstverlening.

Verbreding educatie en verbetering presentatie

In de periode 2010-2013 werden gemiddeld per jaar 2150 bezoeken aan de studiezaal gebracht. Daarnaast bezochten jaarlijks zo'n 1800 scholieren en docenten (basis- en voortgezet onderwijs), en andere historisch geïnteresseerden onze activiteiten in het kader van educatie en presentatie.

Hierbij werd nauw samengewerkt met de Bibliotheek Waterland. Het Historisch Informatiepunt Waterland Toen en Nu (WTN) in de overgangsruijme naar de bibliotheek stond bij veel van deze activiteiten centraal. Ook is door herinrichting van de studiezaal en de Nieuwenhuijzenzaal de presentatieruimte aanzienlijk verbeterd en uitgebreid.

Onze inspanningen om naast scholieren en docenten van het basisonderwijs ook die van het voortgezet onderwijs naar onze archiefdienst te krijgen zijn succesvol geweest. Dit leidde tot een groot aantal jaarlijkse schoolbezoeken. Er is veel contact met docenten waar het gaat om het maken van lesbrieven. Ook is een Onderzoeksgids voor het maken van profielwerkstukken gemaakt om zo leerlingen uit de bovenbouw te helpen met hun profielwerkstuk voor geschiedenis.

De educatieve activiteiten bestonden naast de schoolbezoeken uit rondleidingen, exposities, lezingen en presentaties. Het Waterlands Archief deed in 2013 ook mee aan de landelijke verkiezing van het Stuk van het jaar. Dit leverde veel publiciteit op (ook landelijk) en droeg aanzienlijk bij tot de naamsbekendheid van onze dienst. Ook worden inmiddels goede contacten onderhouden met de

media zoals het Noord-Hollands dagblad/Dagblad Waterland, het Gezinsblad en de websites Purmerend Dichtbij.nl en Purmerend Vandaag.nl, en RTV-Noord-Holland.

De samenwerking met de bibliotheek en de scholen werd verder geïntensiveerd. Aan de samenwerking met musea, historische verenigingen en andere erfgoedinstellingen in de regio moet nog hard gewerkt worden.

De presentatie van het Waterlands Archief is sterk verbeterd o.m. door vernieuwing van de website en het uitbrengen van een digitale nieuwsbrief, maar ook door het vaker zoeken van de publiciteit en de inzet van de sociale media.

Digitale duurzaamheid en toegankelijkheid

Sinds eind 2011 wordt door het Waterlands Archief met de ISW- gemeenten samengewerkt in het project e-depot. Het is de bedoeling om de komende jaren samen met de gemeenten aansluiting te zoeken bij een gemeenschappelijke (landelijke, regionale) e-depotvoorziening en hierin de benodigde 'opslagruimte' en voorzieningen af te nemen.

Gemeenten en archiefdienst moeten dan wel klaar zijn om aangesloten te worden. Hiervoor moet aan een aantal randvoorwaarden zijn voldaan, zoals bestuurlijke besluitvorming, financiën, organisatie en techniek.

Alvorens digitaal te kunnen gaan archiveren, moeten gemeenten hun digitale beheeromgeving op orde hebben. De in 2012 in het leven geroepen intergemeentelijke werkgroep houdt zich -onder coördinatie van het Waterlands Archief- bezig met het beschrijven van hiervoor noodzakelijke processen en procedures. De werkgroep komt vier keer per jaar bij elkaar. De stuurgroep (secretarissenoverleg en archivaris) komt twee keer per jaar bij elkaar om toe te zien op de voortgang van dit project.

Daarnaast werkt het Waterlands Archief nauw samen met het Regionaal Archief Alkmaar om de mogelijkheden te verkennen voor de aansluiting bij een e-depot van respectievelijk het Stadsarchief Amsterdam, het Noord-Hollands Archief of anderszins. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van de diensten van een ZZP-er. Met het Regionaal Archief Alkmaar en het Streekarchief Hollands Midden (Gouda) werd in 2014 een gezamenlijke pilot e-depot voorbereid, waarvoor subsidie werd verkregen van het landelijke bureau Archief 2020. Het Waterlands Archief behoort zo tot de koplopers van de kleinere en middelgrote archiefdiensten waar het gaat om de ontwikkelingen op het gebied van het e-depot.

Kritische aandachtspunten

Inspectie en advies. De inrichting van de inspectie op de bij de gemeenten gevormde archieven moet worden aangepast aan de veranderende situatie m.b.t. het toezicht (generiek toezicht provincie en horizontaal toezicht gemeenten). De adviestaak van de inspecteur 'wringt' met de toezichthoudende taak. Het instellen van een afzonderlijke functie van informatiespecialist maakt het mogelijk op te treden als sparringpartner van de gemeenten, waar het gaat om de inrichting van de (digitale) informatiehuishouding.

Toegankelijkheid. Er is nog altijd sprake van een substantiële achterstand in inventarisatie. Deze zal de komende jaren weggewerkt moeten worden door de niet toegankelijke archieven (opnieuw) te ordenen en beschrijven dan wel door bestaande, ontoereikende toegangen te verbeteren en te actualiseren.

Digitalisering. Een groot deel van de veel gevraagde bronnen m.b.t. genealogie en huizenonderzoek (notarieel, kadaster, bouwvergunningen) moet nog worden gedigitaliseerd. De komende jaren zijn de financiële middelen hiervoor beperkt. Het WA zal creatief moeten zijn in het zoeken naar andere financieringsmogelijkheden zoals betaling voor digitale diensten door klanten.

Nieuwe doelgroepen. Nieuwe doelgroepen bereiken met min of meer traditionele, louter op historisch onderzoek gerichte middelen is niet effectief. Er moeten nieuwe manieren worden gezocht om ook de oppervlakkig in geschiedenis geïnteresseerden te lokken. Ook scholieren in voortgezet onderwijs en in het hoger onderwijs moeten worden bereikt.

Organisatie. De organisatie is aan verandering onderhevig. Met name door de digitalisering van de dienstverlening veranderen de functies zoals die een aantal jaren geleden werden vastgesteld. Deze ontwikkeling zal zich de komende jaren in versneld tempo voorzetten, zeker ook als een e-depot in gebruik wordt genomen. Niet alle competenties die nodig zijn om de functies uit te voeren zijn ook daadwerkelijk aanwezig binnen de organisatie. Door functionerings- en beoordelingsgesprekken moet worden vastgesteld aan welke competenties nog gewerkt moet worden. Samenwerking met andere archiefdiensten in de regio, met name ook met gemeentearchief Zaanstad (wiens gebied overlapt met en grenst aan dat van het WA), maakt het mogelijk expertise en deskundigheid te delen. In de toekomst zou deze samenwerking wellicht een meer structureel karakter kunnen krijgen.

Sterke en zwakke punten

De resultaten en de kritische aandachtspunten laten een aantal van de belangrijkste sterke en zwakke punten van het Waterlands Archief eigenlijk al wel zien.

De huidige uitgangspositie kan dan als volgt worden gekenmerkt:

Sterke kanten

- rijke en belangwekkende collectie
- goed gebouw op bereikbare locatie
- gemotiveerde en leergierige medewerkers
- redelijke voortgang digitalisering
- toenemend publieksbereik als gevolg van digitalisering en publieksactiviteiten
- in voorste linies m.b.t. ontwikkelingen e-depot kleinere regionale archiefdiensten

Zwakke kanten

- nog geen volledige toegankelijkheid archieven
- nog onvoldoende interactiviteit en publieksparticipatie
- nog niet voldoende naamsbekendheid bij inwoners regio Waterland

Kansen

- blijvende vraag naar historische en actuele informatie
- meer inkomsten door het laten betalen voor bepaalde vormen van digitale diensten
- vergroten toegankelijkheid door verdere digitalisering
- vergroten en verbreden publieksbereik door samenwerking en inzet sociale media
- versterking positie door in de regio voortrekkersrol te houden m.b.t. digitale duurzaamheid

Bedreigingen

- voortbestaan van WA in huidige vorm vanwege uit de gemeenschappelijke regeling tredende leden als gevolg van gemeentelijke herindelingen
- onvoldoende *structurele* financiële middelen voor digitalisering
- onvoldoende formatie voor nieuwe taken (advisering digitale informatiehuishouding gemeenten)
- geringe omvang organisatie in relatie met toekomstige (digitale) uitdagingen.

Samenvattend kunnen we stellen dat het Waterlands Archief op de goede weg is waar het gaat om het vergroten van het publieksbereik en het bijhouden van de ontwikkelingen op het gebied van digitalisering en duurzame opslag (e-depot). Zoals hiervoor geschetst gaan de ontwikkelingen met betrekking tot digitalisering en de gebruikersmogelijkheden op het web zeer snel.

Het Waterlands Archief staat -evenals andere, vergelijkbare archiefdiensten- wat dit betreft nog maar aan het begin en zal zijn best moeten doen om met deze ontwikkelingen in de pas te kunnen blijven lopen. Voor een relatief kleine organisatie als het Waterlands Archief is samenwerking met andere archiefdiensten hierbij het sleutelwoord.

In het volgende hoofdstuk gaan we zien tot welke doelstellingen en ambities dit alles leidt voor de komende jaren.

3. DOELSTELLINGEN 2015 – 2017

Het Waterlands Archief wil de archieven en collecties duurzaam beheren ten behoeve van overheid en publiek nu en in de toekomst, en het gebruik ervan bevorderen door:

1. uitbreiding digitale dienstverlening en interactiviteit
2. verbreding publieksactiviteiten en samenwerking
3. werken aan duurzame (digitale) opslag en toegankelijkheid

Deze drie speerpunten vormen de kern van ons beleid.

3.1 Uitbreiding digitale dienstverlening en interactiviteit

De bezoeken aan de fysieke studiezaal lopen langzaam verder terug. Van 2075 bezoeken in 2009 tot 1726 bezoeken in 2013. Hier staat tegenover dat het aantal virtuele bezoeken een enorme stijging laat zien, zowel via de eigen website van het WA als via Archieven.nl. In 2013 bedroeg het aantal virtuele raadplegingen van onze toegangen 2.331.757. Daarnaast steeg het aantal bezoeken aan onze eigen website van 34.000 in 2009 naar bijna 78.000 in 2013.

Deze ontwikkeling maakt duidelijk waar onze kansen liggen. Onze focus is de komende periode dan ook vooral gericht op de digitale dienstverlening. Zo kunnen we het publiek 24 uur per dag, 7 dagen per week, 365 dagen per jaar bedienen. Ook bereiken we zo nieuwe, potentiële doelgroepen zoals de google- generatie, mensen die minder mobiel of invalide zijn, en onderzoekers en geïnteresseerden in het buitenland.

Digitale dienstverlening brengt kosten met zich mee zoals voor het digitaliseren van onze collectie en de ontsluiting en duurzame opslag hiervan. De stijgende kosten vragen om extra (incidentele en structurele) gelden. Financiering hiervan alleen door de gemeenten, is geen reële optie. We moeten dus ook naar andere bronnen van inkomsten zoeken. Een daarvan is: de gebruiker betaalt mee. De hieruit gegenereerde inkomsten kunnen weer geïnvesteerd worden in een groter digitaal aanbod en het onderstreept de waarde van de aangeboden informatie. Maar ook samenwerking met andere archiefdiensten en erfgoedinstellingen, in landelijke netwerken, kan kostenbesparend werken. De verwachting is dat de fysieke dienstverlening verder zal afnemen en de kosten hiervan zullen dalen. Deze besparing kan dan weer ingezet worden voor verdere digitale dienstverlening.

Internet en digitale media (website, Facebook, Pinterest, Instagram e.a.) bieden de mogelijkheid tot interactiviteit. Het simpelweg aanbieden van digitale collecties volstaat niet meer. De emancipatie van de gebruiker in een web 2.0 omgeving leidt ertoe dat het publiek zich in de dienstverleningsrelatie ontwikkelt tot partner. Het wordt meer 'geven en nemen'; het publiek gebruikt niet alleen informatie, maar voegt ook waardevolle kennis en informatie toe, die dan weer kan worden hergebruikt. Uiteraard houdt het Waterlands Archief hierbij de kwaliteit van de input van het publiek nauwlettend in de gaten. Maar hoe dan ook zal dit alles de aard van de dienstverlening essentieel veranderen.

Doel

Door uitbreiding van de digitale dienstverlening en de interactiviteit met het publiek willen wij het gebruik van onze archieven en collecties bevorderen en het publieksbereik en de kennis van de geschiedenis van de regio vergroten.

Gewenste situatie

In 2018 moeten alle beschikbare toegangen digitaal raadpleegbaar zijn. Ook moet er dan een substantieel begin gemaakt zijn met het digitaliseren van archiefbronnen op verzoek van de gebruiker. De website functioneert hierbij als een virtuele studiezaal waar bezoekers, geïnteresseerden en medewerkers met elkaar kunnen communiceren en informatie kunnen

uitwisselen. Ook de sociale media vormen dan een volwaardig communicatiekanaal van het Waterlands Archief.

Activiteiten en resultaten

Digitalisering van zoekinstrumenten en veel gevraagde bronnen

Alles digitaliseren is onmogelijk en ook niet zinvol. Het is voldoende slechts die bronnen online te zetten die voorzien in het overgrote deel van de publieksvraag en de behoeften van de aangesloten gemeenten. Wel moeten alle toegangen digitaal te raadplegen zijn.

Naast de gebruikelijke archieftoegangen (inventarissen), moeten andere instrumenten zoals digitale onderzoeksgidsen en broncommentaren ontwikkeld worden, om zo de toegankelijkheid van onze collectie te vergroten en het doen van zelfstandig onderzoek te stimuleren.

Wij gaan daarom door met het digitaliseren van de notariële akten van na 1842 en het digitaal doorzoekbaar maken hiervan. Behalve het gehele bevolkingsregister (1850-1940) zijn inmiddels ook de Doop- Trouw- en Begraafregisters van voor 1811 gedigitaliseerd. De digitale ontsluiting van deze veel geraadpleegde bronnen wordt uitgevoerd door vrijwilligers.

Om deze projecten in een hoger tempo uit te kunnen voeren, moeten meer vrijwilligers worden aangetrokken en moet er een beroep gedaan worden op het geïnteresseerde publiek. Historische verenigingen en vergelijkbare organisaties moeten actief benaderd worden om een bijdrage te leveren aan de ontsluiting van deze archiefbronnen.

Nagegaan moet verder worden of het financieel haalbaar is om aan te sluiten bij het project *Vele Handen* van de firma Picturae. Hetzelfde geldt voor het participeren in landelijke netwerken zoals *wiewaswie.nl*. Via deze website worden door verschillende erfgoedinstellingen online genealogische bronnen aangeboden zoals de akten van de Burgerlijke Stand. Het Noord-Hollands archief stelt via deze site de akten die betrekking hebben op onze regio beschikbaar. Dit maakt het voor onze dienst overbodig de akten van de Burgerlijke Stand in eigen beheer te gaan digitaliseren.

Digitaliseren op verzoek

Het publiek is niet meer tevreden met het alleen digitaal raadplegen van toegangen. Men wil ook de archieven zelf digitaal kunnen raadplegen. Wij beseffen dat het onmogelijk is alle archieven en overige collecties te digitaliseren. Bij de keuze en selectie van wat gedigitaliseerd moet worden, spelen de wensen en behoeften van de gebruikers een belangrijk rol. Wij bouwen aan een archiefbank door deze mogelijkheid in Mais Flexis actief te gaan benutten. Naast het digitaliseren en aanbieden van door ons zelf geselecteerde bestanden, kan de gebruiker op verzoek, en tegen betaling, de door hem uitgezochte bronnen laten digitaliseren (*scanning on demand*). De scans worden opgeslagen in de archiefbank en kunnen vervolgens weer door anderen worden gebruikt.

Bevorderen van interactiviteit door inzet digitale media

De website biedt een podium voor het doen van digitaal onderzoek. De onderzoeker vindt hier zijn zoekinstrumenten en kan zoeken in de reeds gedigitaliseerde bestanden. Tot nu toe werd voornamelijk aanbodgericht gewerkt en was er nauwelijks contact met digitale bezoekers. Dat is een nadeel ten opzichte van de fysieke studiezaal waar de bezoekers, medewerkers en vrijwilligers voortdurend kennis en informatie uitwisselen. De band met het publiek moet dan ook worden vernieuwd, geïntensiveerd en verstevigd. Dit is op eenvoudige manier al te verwezenlijken door de inzet van een chatfunctie en sociale media als Twitter, Facebook, Instagram en Pinterest. Hiermee is in de afgelopen periode reeds een bescheiden begin gemaakt. Het publiek kan zo een samenwerkende partner worden, ook waar het gaat om het digitaal ontsluiten van collecties als beeld- en kaartmateriaal en audio- visuele bronnen.

In deze beleidsperiode moeten we gaan voorzien in:

-een digitale studiezaalmedewerker aan wie online informatie gevraagd kan worden;

- een digitale studiezaal. De website wordt zo uitgebouwd tot een digitale onderzoeksomgeving.
- een community van bezoekers, vrijwilligers, geïnteresseerden en archiefmedewerkers waarbinnen kennis en informatie kan worden uitgewisseld; hierbij spelen ook de sociale media een belangrijke rol;
- een flexibele presentatie van informatie. Met web 2.0 willen wij meer gaan inspelen op de digitale (internet) mogelijkheden die voorhanden zijn m.b.t. de presentatie van zoekresultaten zodat deze optimaal aansluit bij de informatiebehoefte van de onderzoeker. Een eerste stap is al gezet door de collectie bouwvergunningen te koppelen aan geo-referenties; de onderzoeker bekijkt zijn onderzoeksresultaten via de kaart waarop deze worden gepresenteerd;
- archiefbank, waarin gestaag een digitale collectie wordt opgebouwd op basis van de meest gevraagde archiefstukken;
- beleid m.b.t. de inzet van sociale media, waarin de doelstellingen worden vastgesteld en het gebruik en het beheer ervan meer worden gestructureerd.

3.2 Verbreding publieksactiviteiten en samenwerking

Het Waterlands Archief wil behalve het centrum voor regionaal historisch onderzoek ook het centrum zijn voor informatie en kennis over de geschiedenis van Waterland. Hierbij streeft het Waterlands Archief naar een zo breed mogelijk maatschappelijk bereik en een optimaal gebruik van de collectie.

De publieksgerichte taak is echter vaak nog te veel gericht op het bedienen van het toch al geïnteresseerde publiek dat zelf de weg naar het archief al gevonden heeft. Degenen die wel historische belangstelling hebben, maar niet uit zichzelf de stap naar het archief zetten, worden nauwelijks bereikt. Om maar niet te spreken van het publiek bij wie de belangstelling nog moet worden gewekt.

Steeds meer informatie wordt digitaal gepresenteerd en gezocht. Dat betekent dat meer gebruik gemaakt moet worden van de digitale media om historische informatie te presenteren voor en uit te wisselen met potentieel geïnteresseerden. Naast de website, moet voor het aanboren van nieuwe doelgroepen (met name jongeren) vooral ook gebruik gemaakt worden van Facebook, Instagram en andere sociale media.

Om het publieksbereik te vergroten en te verbreden is het verder nodig om de samenwerking met de Bibliotheek Waterland, scholen en universiteiten, musea, historische verenigingen en andere archiefdiensten te intensiveren zodat wij ook gebruik kunnen maken van hun netwerk.

Doel

Wij willen bereiken dat de historische belangstelling voor en de betrokkenheid bij de geschiedenis van de regio toenemen, publieksbereik en -participatie toenemen, het Waterlands Archief als *het* historische informatie- en documentatiecentrum voor de regio wordt gezien en zo een actieve rol speelt in de cultuurhistorische agenda van de regio.

Gewenste situatie

In 2020 moet van iedere generatie leerlingen in de regio elke leerling het archief tenminste een keer bezocht hebben in het kader van een project of activiteit.

Het Waterlands Archief functioneert als ontmoetingsplaats (zowel fysiek als virtueel), niet alleen voor onderzoekers maar ook voor alle andere historisch geïnteresseerden.

Het Waterlands Archief verwerft in de regio een naamsbekendheid die vergelijkbaar is met die van het Stadsarchief in Amsterdam.

Activiteiten en resultaten

Publieksactiviteiten

Het gemiddelde jaarlijkse bezoekersaantal van specifieke publieksactiviteiten zoals open dagen, inloopmiddagen, lezingen en tentoonstellingen, moet ook in deze beleidsperiode blijven uitkomen

op minimaal 1650 (= c. 1% van de bevolking regio Waterland). Daarnaast zijn er de virtuele bezoeken aan de website. Om dit laatste aantrekkelijker te maken, moeten we de digitale Schatkamer verder inrichten. Hierin worden belangrijke en bijzondere documenten, 'archiefschatten', digitaal gepresenteerd. Deze kunnen voor verschillende doeleinden gebruikt worden. Ook moet de nodige aandacht worden besteed aan het inrichten van digitale tentoonstellingen (naast de fysieke).

Educatie

In het kader van educatie blijft het Waterlands Archief ook de komende jaren doorgaan met het geven van presentaties en het maken van lesbrieven en opdrachten voor scholen. Speciale aandacht gaat hierbij ook uit naar de scholen buiten Purmerend. Deze kunnen met name door digitale presentaties en de mogelijkheid van digitale interactiviteit beter worden bereikt. Genoemde activiteiten zullen worden uitgebreid naar andere schooltypes zoals het VMBO.

Samen met de Bibliotheek Waterland wordt het historisch informatiepunt Waterland Toen en Nu (WTN) als laagdrempelige voorziening voor een breed publiek, verder uitgebouwd.

Cursussen en workshops

Naast de bestaande cursussen Paleografie, organiseren we cursussen en workshops waarbij de nadruk ligt op het digitaal zoeken. Bijvoorbeeld op het gebied van Genealogie, Onderzoek naar de woonomgeving en de Geschiedenis van het persoonlijk leven. Zo kunnen we laten zien wat je allemaal met de hierop betrekking hebbende bronnen kunt doen en het onderzoek hiernaar stimuleren.

Kennisbank

We moeten voorzien in een (fysiek en digitaal) forum voor historisch geïnteresseerden zodat men zich interactief met de geschiedenis van Waterland kan bezighouden. Als basis hiervoor kunnen dienen de Waterlandse Canon en de Verhalenbank; deze kunnen uitgroeien tot een soort kennisbank voor de Waterlandse geschiedenis. Hiertoe moet de website steeds worden aangepast en geactualiseerd; dit is technisch goed te doen en e.e.a. hoeft geen hoge kosten met zich mee te brengen.

Publicatie en presentatie

We zoeken naar nieuwe publicatie- en presentatievormen. Naast het uitgeven van het Jaarboek Waterland, waarin behalve resultaten van eigen onderzoek ook onderzoeksresultaten van derden worden gepubliceerd, moet een digitaal podium worden ontwikkeld (zie hiervoor kennisbank). Van het jaarverslag (voor het bestuur) wordt ook een publieksgerichte versie in brochurevorm gemaakt zodat meer bekendheid gegeven wordt aan wat we in een jaar allemaal hebben bereikt. Verder blijven we gericht publiciteit zoeken in de regionale en lokale media zoals de kranten, Purmerend Dichtbij.nl en RTV-Noord-Holland in de vorm van persberichten, achtergrondartikelen en opnames in het archief.

De naamsbekendheid van het Waterlands Archief moet worden vergroot en onze maatschappelijke betekenis moet duidelijker zichtbaar worden. Niet alleen bij de inwoners van Waterland maar ook bij de politiek. Ook hier spelen sociale media als Facebook en Twitter een belangrijke rol.

Samenwerking

Bij dit alles intensiveren we de samenwerking met de gemeenten, de Bibliotheek Waterland, de musea, de historische verenigingen en de archiefdiensten in de regio, en met name het gemeentearchief Zaanstad waarmee ook op andere gebieden wordt samengewerkt, door het gezamenlijk organiseren van publieksactiviteiten.

We onderhouden een relevant netwerk door participatie in verschillende overlegorganen als het Comité Open Monumentendag, Dijk van een Kust, Oneindig Noord-Holland, Erfgoed Noord-Holland, Kring van Noord-Hollandse Archivarissen e.a. Ook willen we samenwerking zoeken met de universiteiten en hogescholen, met name in Amsterdam, om het onderzoek door studenten en

docenten Geschiedenis te stimuleren en zo het gebruik van onze archieven en collecties te stimuleren.

3.3 Werken aan duurzame digitale opslag en toegankelijkheid

Het Waterlands Archief heeft niet alleen te maken met het duurzaam behoud en de blijvende toegankelijkheid van papieren en gedigitaliseerde (analoge) bestanden, maar ook van de digitale archieven welke nu al door de gemeenten worden gevormd .

De overheid en ook de gemeenten gaan steeds meer digitaal werken; een groot deel van de dienstverlening verloopt al digitaal. Dankzij internet is digitale informatie snel toegankelijk. Maar wat gebeurt er met de digitale documenten die hieruit voortkomen? Hoe blijven deze duurzaam beschikbaar en toegankelijk?

Digitale informatie is vluchtig en veranderlijk. Het is maar de vraag of bijvoorbeeld een digitale vergunning die een gemeente heeft afgegeven na een paar jaar en verschillende conversies nog leesbaar is. Dit probleem ontstaat niet pas na 20 jaar als het archief moet worden overgebracht, maar doet zich al voor wanneer de informatie wordt ontvangen, gemaakt en gebruikt in de gemeentelijke organisatie.

Dat betekent dat digitale documenten op zodanige wijze moeten worden vastgelegd, bewaard, beheerd en beschikbaar worden gesteld dat deze ook na verloop van tijd (ook na 100 jaar) nog leesbaar, authentiek en betrouwbaar zijn. Dit moet al direct bij de vorming van het archief worden gewaarborgd, willen er geen gaten in het gemeentelijk geheugen vallen ('dementerende overheid'). De archiefdienst moet daarom al in een vroeg stadium betrokken worden bij de inrichting van de archiveringsprocessen en de toekenning van metadata. Zo kunnen bovendien de kosten van bewerking achteraf bespaard worden. Een nauwe samenwerking tussen gemeenten en archiefdienst is dan ook een gezamenlijk belang. De archiefdienst ontwikkelt zich van slechts toezichthouder steeds meer ook tot sparringpartner van de gemeentelijke organisatie.

De te bewaren digitale archieven die bij de gemeenten ontstaan, moeten worden beheerd in een digitaal depot (e- depot) . Het Waterlands Archief is het punt waar het beheer van deze archieven op gegeven moment samenkomt. Uit de inspectiebezoeken en de diverse gemeentelijke contacten is gebleken dat bij de gemeenten behoefte bestaat aan deskundig advies. Het WA speelt een coördinerende rol om binnen de regio te komen tot een gezamenlijk digitaal depot.

Doel

De digitaal gevormde gemeentelijke archieven moeten zowel in hun vormingsfase als op lange termijn raadpleegbaar, toegankelijk en authentiek zijn.

Gewenste situatie

De documenten moeten al op het moment van creatie of binnenkomst op de juiste manier worden gearhiveerd zodat de informatie niet alleen in de gemeentelijke organisatie beschikbaar blijft, maar ook een soepele overdracht van het beheer van de digitale gemeentelijke archieven aan het Waterlands Archief in de toekomst mogelijk is. Er wordt naar gestreefd in 2018 samen met de gemeenten en eventuele andere partners een gezamenlijk e- depot in gebruik te nemen.

Activiteiten en resultaten

Het Waterlands Archief wil de gemeenten proactief adviseren ten aanzien van de digitale archivering en opslag alsook ten aanzien van de inrichting van een digitale beheeromgeving die aan de wettelijke eisen voldoet. De behoefte van de gemeenten aan advies is de afgelopen jaren ruimschoots gebleken. Om hieraan tegemoet te kunnen komen, moet er voor gezorgd worden dat er binnen onze dienst voldoende kennis en expertise t.a.v. de digitale archivering en opslag aanwezig is.

In het kader van het toezicht op het beheer van de nog niet overgedragen archieven jonger dan 20 jaar, voert het Waterlands Archief tweejaarlijkse archiefinspecties uit bij de gemeenten en werkt mee aan de gemeentelijke KPI-rapportages ten behoeve van het horizontaal toezicht. Dit laatste brengt een verzwaring van de taak van de archiefinspecteur met zich mee, wiens takenpakket (sinds het van kracht worden van de Wet Revitalisering Generiek Toezicht per 1 okt. 2012) toch al werd uitgebreid met het toezicht op de zorg (mensen, middelen en ruimte) voor de gemeentelijke archieven.

De adviserende taak, uitgeoefend door de archiefinspecteur, verhoudt zich moeizaam tot de toezichthoudende taak ('de slager die zijn eigen vlees keurt'). Het is daarom raadzaam om –in navolging van de ons omringende archiefdiensten (Alkmaar, Haarlem, Hoorn)- voor de steeds toenemende adviestaak een afzonderlijke functie van informatiespecialist (en sparringpartner van de gemeenten) in te stellen. De verantwoordelijkheid voor de inrichting van de informatiehuishouding en het beheer van de (digitale) informatie blijft uiteraard liggen bij de gemeenten zelf.

In de tussentijd wordt naar mogelijkheden gezocht om op het gebied van advisering t.a.v. het informatiebeheer en op het gebied van de inspectie samen te werken met archiefdiensten in de regio zoals het Regionaal Archief Alkmaar, het Westfries Archief en met name het gemeentearchief Zaanstad, waarmee reeds wordt samengewerkt bij de inspecties bij de Over-Gemeenten.

Het Waterlands Archief coördineert de gezamenlijke werkgroep e-depot van archiefdienst en gemeenten. Deze houdt zich bezig met de voorbereiding van aansluiting bij een gezamenlijk e-depot. De intergemeentelijke werkgroep komt vier keer per jaar bijeen. Gewerkt wordt aan het op orde hebben van de digitale beheeromgeving (gemeenschappelijke metadata en procedures m.b.t digitale archivering, vernietiging, scannen en vervanging) zodat de gemeenten z.s.m. digitaal kunnen gaan archiveren en straks gereed zijn om aan te sluiten bij het e-depot.

De stuurgroep gevormd door de gemeentesecretarissen en de directeur-archivaris houden de voortgang in de gaten. Dit alles moet in 2018 tot concrete resultaten leiden.

Het Waterlands Archief zoekt behalve de samenwerking met de gemeenten ook naar samenwerking met andere archiefdiensten waar het gaat om het ontwikkelen en uitvoeren van pilots in verband met het e-depot.

Eind 2014 start het Waterlands Archief in samenwerking met het Regionaal Archief Alkmaar en het Streekarchief Hollands Midden (Gouda) met de uitvoering van een eerste pilot. Hiervoor is subsidie verkregen van het landelijk bureau Archief 2020 (Nationaal Archief). De drie archiefdiensten gaan ieder met een eigen aangesloten gemeente- het verplaatsen van digitale dossiers vanuit het DMS naar een digitaal (test)depot testen. Deze dossiers komen uit processen als de omgevingsvergunning, raadsinformatie en aan- en verkopen van grond. Vervolgens wordt uitgeprobeerd hoe de digitale dossiers met het eigen beheerssysteem benaderd kunnen worden en hoe de informatie weer beschikbaar gesteld kan worden. Het Waterlands Archief werkt hierbij nauw samen met de gemeente Waterland. Het doel van de pilot is na te gaan wat de generieke stappen zijn die een gemeente moet zetten om digitaal te kunnen archiveren; welke stappen de archiefdienst moet zetten om digitaal archief te beheren; en hoe de op deze manier opgeslagen en beheerde informatie weer ter beschikking kan komen van de gemeente en het archief. De pilot zal in de loop van 2015 worden afgerond. De hierbij opgedane ervaringen kunnen worden gebruikt in het vervolgtraject: de implementatie van het e-depot.

Het Waterlands Archief is als organisatie te klein om zelfstandig in de ontwikkeling van een e-depot te voorzien, zelfs samen met de bij het ISW aangesloten gemeenten. We kijken daarom met belangstelling naar de activiteiten van grotere spelers in het veld. Het Nationaal Archief, het Gemeentearchief Rotterdam en het Stadsarchief Amsterdam hebben ieder zelf een e-depot ontwikkeld. Zij gaven aan voorlopig niet klaar te zijn voor aansluiting door derden. Ook de Regionaal Historische Centra zijn sinds een aantal jaren bezig met de ontwikkeling van gemeenschappelijke e-

depotvoorzieningen, met het doel om een landelijk dekkend netwerk te ontwikkelen. Alle archiefinstellingen en de Nederlandse overheid, ook gemeenten en waterschappen, kunnen zich t.z.t. daarbij aansluiten.

Wij volgen de ontwikkelingen op de voet en zullen bij het niet slagen van deze opzet, tijdig omzien naar andere mogelijkheden.

4. FINANCIËLE GEVOLGEN

De uitbreiding van de digitale dienstverlening, de verbreding van de publieksactiviteiten en het werken aan duurzame digitale opslag en toegankelijkheid brengen uiteraard de nodige kosten met zich mee.

De naweeën van de kredietcrisis zijn nog steeds voelbaar en drukken nog zwaar op de gemeentelijke begroting. Het Waterlands Archief stelt zich de komende beleidsperiode dan ook terughoudend op waar het gaat om het vragen van extra gelden van de gemeenten.

In principe proberen we door sober en doelmatig te werken de kosten in de hand te houden. Verder zoeken we binnen de eigen begroting naar mogelijkheden om bestaand budget aan te kunnen wenden voor de verwezenlijking van nieuwe beleidsdoelen.

Daarnaast zullen we –analoog aan de opvattingen binnen de archiefsector- ook zoeken naar nieuwe manieren om in de kosten van digitalisering en duurzaam behoud te voorzien. Het uitgangspunt ‘de gebruiker betaalt mee’ zal in de komende periode verder moeten worden uitgewerkt.

De beleidsperiode 2015 - 2017 moet –evenals de voorafgaande beleidsperiode- gezien worden als een periode waarin een aantal belangrijke en ingrijpende zaken, zoals de inrichting van een e- depot, zorgvuldig worden voorbereid, om vervolgens in 2018 en de jaren daarna verantwoord en met de nodige deskundigheid te kunnen worden gerealiseerd. Een periode waarin we stevig bouwen aan het archief van de toekomst: ‘duurzaam digitaal 2.0’ !